

Nationell utvärdering av livmoderhalscreening

2020

En hög andel av kvinnorna kallas till livmoderhalscreening och deltagandet är stort. Men det finns stora regionala skillnader. Det visar Socialstyrelsens första utvärdering av livmoderhals-screening som utgår från Socialstyrelsens rekommendationer och det nationella vårdprogrammet för livmoderhalscancer-prevention.

Vad är livmoderhalscancer?

Livmoderhalscancer är en dödlig sjukdom som i mycket hög utsträckning kan förebyggas med screening. Screening för livmoderhalscancer infördes i Sverige i slutet av 60-talet och har varit framgångsrik. Syftet är att hitta och behandla förstadier till livmoderhalscancer för att minska insjuknandet. Screeningen kan också upptäcka sjukdomen i tidigt stadium.

Det finns flera orsaker till livmoderhalscancer men den absolut viktigaste är infektion med humant papillomvirus (HPV). Socialstyrelsens rekommendation från 2015 är därför att hälso- och sjukvården bör erbjuda screening för livmoderhalscancer – cellprovtagning med analys för HPV.

Införandet av screening

Det har tagit tid och inneburit utmaningar för regionerna att införa primär HPV-screening enligt Socialstyrelsens rekommendationer. En anledning är att flera regioner haft problem med sina kallelsesystem. En framgångsrik screening bygger på att kvinnor i befolkningen som är aktuella för screeningprogrammet kallas och deltar. Införandet har varit ojämnt över landet, men under 2020 planerar de sista regionerna att införa Socialstyrelsens rekommendationer och föreskrifter med analys för HPV för kvinnor från 30 års ålder tills screeningprogrammet avslutas.

Öka deltagandet i livmoderhalsscreening

Att inte delta i screening är den främsta riskfaktorn för att drabbas av livmoderhalscancer. Knappt 60 procent av kvinnorna deltar inom tre månader och närmare 70 procent inom 12 månader. Det av stor vikt att regionerna underlättar och uppmuntrar deltagande i screeningprogrammet. Kvinnor med låg utbildningsnivå deltar i lägre utsträckning än andra. Regionerna behöver också utöka screeningen till att omfatta fler kvinnor i åldersgruppen över 50 år.

Följ upp kvinnor med avvikande cellprover

Alla kvinnor med avvikande cellprover behöver följas upp. Även kvinnor med avvikande HPV men med efterföljande normal cytologi bör följas upp med ny provtagning eftersom dessa kvinnor utgör en riskgrupp. Därför är det viktigt att regionerna satsar på att detta sker i ännu högre utsträckning.

Livmoderhalscancer ökar bland kvinnor med normalt cellprov (intervallcancer)

Med intervallcancer menas cancer som utvecklas inom ett screeningintervall. Resultaten visar en ökning av intervallcancer med normala cellprov vilket är oroande.

Satsa på fortbildning av personal

Den berörda personalen behöver goda kunskaper om livmoderhalsscreening för att ge kvinnor evidensbaserad information och möta olika behov. Resultaten visar dock på stora skillnader i vilken mån olika yrkeskategorier erbjuds möjlighet till fortbildning och likaså är det skillnader mellan regioner. Det är viktigt att kontinuerligt fortbilda personal som arbetar med livmoderhalsscreening.

Fler förbättringsområden för regionerna

- Arbetet med kallelser och uppdaterade system behöver samordnas över regiongränserna så att de kvinnor som ingår i screeningprogrammet får kallelser, oavsett var de bor i Sverige vid rätt tidpunkt.
- Utveckla samarbetet mellan de verksamheter som ingår i vårdkedjan genom att ge förutsättningar för multidisciplinära konferenser.
- Se över regional nivåstrukturering för att bland annat förbättra diagnostik och omhändertagande av kvinnor med cellförändringar i körtelceller eftersom sådana förändringar är en väsentlig orsak till att kvinnor utvecklar livmoderhalscancer.
- Öka tillgången till gynekologer med kolposkopisk kompetens.
- Kvalitetssäkra cytologisk analysmetod då resultaten tyder på stora skillnader i cytologisk diagnostik efter positiv HPV vilket får återverkningar på behovet av kolposkopisk utredning.

Vad är nationella screeningprogram?

Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram rekommendationer om nationella screeningprogram. Syftet med rekommendationerna är att nå nationell samordning kring screening och skapa förutsättningar för en jämlik vård.

➔ Mer information om utvärderingen finns på Socialstyrelsens webbplats, www.socialstyrelsen.se.